

צוף הדף ברכות דף לח

דבש תמרים יין תפוחים וחומץ ספוניות

איזה תוספת על עצם זה שהוא משקה. שהוא דבש, או חומץ או יין. אך מיץ תפוחים גרידא, לא חשיב לכ"ע כפרי.

ועיין בכל זה בחולין דף קכ: שם האריכה הגמ' בסוגיא זו. ואף שעולה מן הסוגיא שבכל המשקין נחלקו, נראה שאין זה אלא מדרבנן. כלומר הדרגה השלישית שדיברנו עליה, יתכן שכ"ע מודים שהיא זיעה בעלמא. ומה שאמרו שהוא זיעה, אין הכוונה מצד המרקם אלא החשיבות שלו אינה אלא כזיעה, ואין שום הבדל בינו למיץ ענבים ומיץ תפוחים.

באיסור סחיטת תרומה

יש לדון האם נחשב הפסד של התרומה מצד עצם המצב החדש שנוצר שהופסד הפרי, או משום שכעת אין קדושת תרומה על המיץ, ויהיה אסור לעשותו תרומה. ונראה שיסוד האיסור הוא משום הפקעת הקדושה. ולפי זה בשביעית לא יהיה אסור לסחוט. משום שהאיסור הוא להפסיד, וזה לא מקרי הפסד.

ויהיה נפק"מ האם מותר לכתוש את הפרי של התרומה עד שעושהו רסק גמור, שאין מברכים עליו בורא פרי העץ, אך ודאי שיש בו קדושת תרומה, שאין זה זעה אלא הפרי עצמו. אם נאמר שהאיסור הוא הפקעת הקדושה, הרי לא הפקיע את הקדושה באופן זה.

וכמובן שאם סוחט פרי יקר נחשב שמפסידו. כגון סוחט אפרסמון, שהמשקה אינו חשוב והפרי יקר. וכן סוחט זנים יקרים של תפוחים. אך דברים שהדרך לסחוט לא יהיה בזה שום איסור. וכן מורים חלק מן הפוסקים לגבי סחיטת תפוזים של שביעית.

צריך להבין כיצד אפשר לומר שדבש תמרים נחשב זיעה, הרי כל הפרי נסחט לתוכו.

דובשא דתמרי מבואר שנחלקו אם מברכים עליו שהכל או העץ. ותלי לה אם חייב עליו קרן וחומש בתרומה. ומבואר דיסוד מחלוקתם הוא האם יש עליו שם פרי. ולכאורה היאך יכול להיות פרי הרי הוא משקה, והרי לגבי בכורים אינו נחשב פרי.

עוד צריך ביאור, מדוע נקט יין תפוחים ולא מיץ תפוחים. שהרי כשסוחטים את התפוחים אינם נעשים יין מיד, אלא רק לאחר זמן.

ונראה שיש ג' דרגות ביוצאין מן הפרי:

א] תכלית הפרי.

ב] משקה חשוב שאין שמו מיץ בעלמא ויש לו שם חדש, כמו יין ושמן, ואין צריך לקראו על שם הפרי, כמו מיץ תפוזים מיץ תפוחים וכיו"ב.

ג] משקה ששמו מיץ בעלמא.

דהנה יין אינו חשוב משום שיצא מפרי חשוב, אלא אדרבה הענבים חשובים משום שמוציאים משקה חשוב.

והדרגה השנייה היא, דבר שיש בו חשיבות משום שיצא מן הפרי. שהדבש של התמר אינו כשאר מי פירות שהוא דבש. שיש לו שם בפני עצמו, שהתמרים עצמם מכונים דבש. ומיץ התפוחים מכונה יין, וכן חומץ ספוניות.

ומיץ תפוחים ואגסים, אין לו חשיבות אלא שם כולל של מי פירות, כלומר אין חשיבות הפרי עליו, אלא רק בכדי לדעת איזה טעם יש לו, אך עצם המשקה שלו אינו חשוב.

והינו כל מה שנחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אינו אלא בדבש תמרים, או בחומץ ספוניות או ביין תפוחים, שבכולם יש

שתיתא - בענין רפואה בדבר הראוי לאכילה וביאור גדר ההיתר לאכול מאכל לרפואה

שום ראייה. ועיין בדברי התוס'. אך הדברים צריכים ביאור והרחבה.

ג] **והנה** יש להעיר מדוע באמת הדבר מותר. הרי רבנן אסרו רפואה משום שחיקת סממנים, והינו שאם יהיה בהול לרפואה, ישחוק סממנים. ומה בין הבהילות לאכול דבר שהוא רק לרפואה, לבין אכילת דבר שמועיל לרפואה.

ביאור הענין

איבדה את חשיבותה על ידי ריבוי הנוזלים, שמא לא שרי בשבת, משום בהילות.

אך משיב לו אביי שמזה שנאמר במשנה כל האוכלין, שמע מינה שמוותר גם אוכל שאין דרך בריאים לאוכלו אך יכולים לאוכלו ויהיה להם בזה טעם טוב. **וסיבת** ההיתר יש לבאר בשני דרכים: אם נאמר שסיבת האיסור משום שזה נחשב מעשה רפואה, אין זה מעשה רפואה, אלא מעשה אכילה, שכך שמו של המעשה. ואם נאמר שהגדר של האיסור הוא לתקן את האדם, הרי על כרחך שמזה שהתירו חכמים לאכול אוכלין שמביאים רפואה, אף שהם מרפאים, שמע מינה שלא אכפת לן, ורפואה ממילא הויה. כלומר גם אם נאמר שהאיסור הוא משום רפואה, לא נאסר כאשר אין זה מעשה רפואה ממש. **והכא** נמי אף שרבנן אסרו משום שחיקת סממנים אך גדר הדבר נקבע כאיסור של מעשה רפואה. ואכילה איננה מעשה רפואה.

מתיב רב יוסף.. ואי ס"ד לרפואה מי שרי בשבת וכן בכל הסוגיא. **א**] **צריך** ביאור למה האריכה הגמ' בביאור התירוץ, אלא מאי אית לך למימר וכו'. הרי היה די לומר שהדבר מותר ותו לא מידי. ומה פשר שתי הלישנות בגמ'.

ב] **עוד** צריך ביאור שעד כמה שרב יוסף סבר שכל מה שמותר לאכול הוא רק אוכלין שהם אוכלים של בריאים באופן מובהק, מה בא להוכיח לו מן המשנה שהכל מותר. אין בזה לכאורה

ונראה לומר כלל בכל איסורי דרבנן. שאף כשיש איזה חשש כל שאין החשש מונח בעצם המעשה, אין לאוסרו אלא לאחר שקבעו גדר חדש של איסור. ולאחר שנתקן הגדר החדש של האיסור אין דנים בכל מעשה אם יש בו את הטעם של התקנה. כשם שאין דנים בהלכות מחיצות בעירובין אם על ידי המחיצה יתקיים טעם התקנה של עירובין או לא יתקיים התקנה.

וגדר התקנה הוא שאסרו לעשות מעשה של רפואה. ויש בזה שני דרכים: או שהאיסור הוא משום מתקן גברא, או שאסרו לעשות מעשה של רפואה.

והנה מבואר במשנה שאם אוכל דבר שיש לו טעם טוב אין זה נחשב מעשה של רפואה. אף שמכוון לרפואה. וסבר רב יוסף דזהו דווקא אוכל שהיה אוכל גם ללא הרפואה, אך כאן שלא היה אוכל את השתיתא הזו ללא צורכי רפואה, שהרי

בפלוגתא דמוציא או המוציא

ואם כן בלחם יש דבר מיוחד. שבכל הירקות ברור הוא שהבורא בראם, אך בלחם שהאדם עושה בו עשר עבודות, יש מקום להצריך לומר המוציא.

ומאן דאמר שאומרים מוציא, אפשר לפרש בשני דרכים. או שסובר שאין במשמעות המוציא לשעבר אלא רק לעתיד. ולכך אין ברירה אלא לומר מוציא. או שחולק לגמרי ולדבריו מברכים את ה' לא על העבודות שיצרו את הלחם אלא רק על בריאת החיטה החשובה. ולכך יש לומר מוציא לחם מן הארץ.

ונפק"מ בין שני הפירושים הוא מה עדיף לעשות כל זמן שאין הכרעה ברורה. שאם סברו חכמים שאין לומר בשום אופן "מוציא" אם כן אין לומר מוציא להוציא עצמו ממחלוקת. אך אם נאמר שסוברים שהמוציא יותר חשוב, אם כן עדיף לעשות באופן שלא תהיה בו מחלוקת.

בדין שלקות לענין ברכת בורא פרי האדמה

ואשר יראה לומר בזה, שכאשר דנים על השלקות לא מדובר על בישול אלא על **שליקה מרובה**, עד כדי איבוד צורתו, ונעשה כעין רסק. והנה בפירות שנתרסקו שלא בדרך בישול מבואר להדיא שמברכים עליהם בורא פרי העץ, כפי שנתבאר לעיל בדף לח. ולכך בירקות שנתמעכו כגון הממעך עגבניה, או מלפפון, ודאי שברכתם אדמה. וכל הנידון הוא כשריסוקם נעשה על ידי האור, שדרכו של האור לחדור ולזעזע את המרקם הפנימי של הירק. ובזה יש מקום לדון האם השתנה הירק או לא.

לפי זה הדבר תלוי האם בישול מבטל את הדבר או לא. שאם נאמר שבישול מבטל מצה הרי הוא מבטל גם את הירק.

ובזה סברה הגמ' לומר שירקות שאינם נאכלים בלא בישול אזי אצלם **כיון שצריך בישול**, לא אכפת לן שנשתנו ממראיתם לגמרי. אך לעומת זאת ירקות שאצלם הבישול אינו מועיל, אם כן כשנתרסקו אין זה התהליך הרגיל שלהם.

וכל זה כאשר נתרסקו ונמעכו אך אם צורתם החיצונית קיימת לגמרי, כמו שמצוי במרק שהירקות נשארים שלמים בצורתם, לכאורה ודאי שיש לברך עליהם בורא פרי האדמה. ואף אם הבישול קצת מגרע מטעמם. והוא פירוש מחודש מאוד, אך יש בו הסתברות כל שהי. וכמובן לא להלכה ולא למעשה.

בדין בישול המבטל טעם מצה וטעם מרור

והנה בהמשך הגמ' מובא ראייה מן הדין של בישול המרור, שאינו יוצא ידי חובה, ודחתה הגמ' שצריך טעם מרור. ויש לדון מה סברה הגמ' הרי ברור לכאורה ש"טעם הדין" הוא משום שאין בו "טעם מרור".

ונראה עפ"י מה שביארנו לעיל, שלא מדובר על איבוד הטעם המר של הפרי, עד כדי שהוא מתוק, אלא הענין הוא שהירק נמחה, אך טעמו המר עדין לא סר. וכוונת הגמ' טעם מרור הוא שכיון שהקפידה תורה על מרור צריך שהפרי יראה כפרי של מרור, ואין לזה שום שייכות לדין "בלע מרור לא יצא" שצריך להרגיש את טעם המרירות. שאין זה הנידון, אלא שכיון שהבישול מבטל את חשיבות הפרי, אינו מכונה עוד מרור. [וביחוד לדברי האור החיים שמרור משמש כתבלין ולא רק בכדי להרגיש את טעמו המר של השעבוד]

וזהו פירוש מחודש בדברי הגמ', אך יש בו היגיון רב. והבוחר יבחר.

ברוב הברכות לא נאמרה הברכה עם ה"א הידיעה. לא נאמר הבורא פרי העץ, ולא נאמר העושה מעשה בראשית. אם כן מדוע נברך המוציא, גם אם נוכל לפרש שהמוציא הוא לשעבר, עדין לא מובן **למה לשנות את נוסח הברכה**. עוד צריך ביאור מה היה הדין ודברים לגבי רב זביד, שטענו עליו זהו שאומרים עליו אדם גדול ובקי בברכות? ולכאורה מהי הטענה עליו שעשה שלום בין שתי השיטות, שבמוציא כו"ע מודו דמהני.

ונראה לומר, שה"א הידיעה משמשת במקום שיש מקום לחשוב שהאדם הוא העושה, צריך להוסיף את ה"א הידיעה. כמו הנותן ליעף כח, שלא יחשוב האדם שהשינה הביאה לו את הכח, אלא הקב"ה נתן לו את הכח. וכן הטוב והמיטיב, שמה שבנה בית חדש אין זה מכחו אלא משפע הבורא יתברך.

א. ביסוד הדבר יש לעיין מהי נקודת המוצא שממנה הבינו חז"ל ששלקות יש לדון בהם בברכת בורא פרי האדמה. הרי יש כאן פרי אדמה ניכר לעין ומה בכך שבישלו. איזה טעם יש לומר שמאחר ששלקו נשתנתה ברכתו. הרי לגבי פירות הפשטות היא שמה שמשנה את הפרי הוא כשאינו ניכר שהוא פרי, כגון נמעך עד כדי ריסוק גמור. או בנסחט. אך בשלקות ניכר הפרי בשלמותו, וכך רצונו של האדם בבישולו, ואיזה טעם יש לומר שהשליקה משנה את ברכתו.

ב. עוד יש להעיר, שהנה בתחילה סברה הגמ' שנחלקו בכל שלקות, ולאחר מכן עושה הגמ' פשרה, שאם תחילתו שהכל, כששלקו מברך אדמה, ואם תחילתו אדמה סופו מברך שהכל. וקשה שאם כן בתחילה סברה הגמ' שכל בישול מפקיע את שמו של הירק, וזה קשה מאוד, שיש כמה ירקות שכמעט אי אפשר לאכול ללא בישול. כמו תפוחי אדמה, וקישואים וחצילים. אם כן היאך עלתה על דעתנו שנחלקו גם בהם.

ג. יש להעיר קצת מדוע מכונה הסוגיא בשם **שלקות**, הרי שליקה היא בישול מרובה, ולמה לא נאמר שהנידון הוא בירקות מבושלים ולא שלוקים. ויתכן שכך היתה שפתם, ואין זו ראייה של ממש.

הגמ' רצתה להביא ראייה מבישול של מצה, ודחתה שצריך טעם מצה.

והנה פשוט שאין כוונת הגמ' לומר שצריך לטעום את המצה בשביל שהגברא יטעם, שהרי מבואר בגמ' בפסחים קטז: שאם בלע מצה יצא אף שלא טעם את טעמה כלל. אלא כוונת הגמ' לומר שעל ידי הבישול מתבטל החפצא של המצה ש"כח האש" מזעזע את המרקם הפנימי של המצה כמו שביארנו לגבי שלקות.

ויש לחקור בביאור תירוץ הגמ', האם הכוונה היא שיש הבדל בין בישול של **ירקות** לבישול של מצה שהיא אפויה. שבמצה נחלקו האם בישול מבטל את המבנה של האוכל. ודחתה הגמ' שאין זה משום ביטול המבנה של החפץ אלא משום שצריך טעם מצה. שהפגימה היא בטעם של המצה. או שנאמר שבאמת בישול לא בהכרח מבטל את החפץ, אך לגבי מצה יש להחמיר יותר, משום שהתורה דרשה מצה, ויש קצת חיסרון במצה.

